

אייאפשר להסביר אותו לזרים, שאינם קוראים עברית. ניסיתי פעמים רבות. בסופו של דבר נא ליצתי להיוקק להסברים צולעים בנוסח: "תאר לך צירוף של ניישון, טיים, לייף, פיפל ועוד משהו שאייאפשר לתאר". התשובה היתה תמיד: "זה לא יכול להיות!"

כי בעולם כולו יש חלוקה ברורה בין שני סוגי עיתונים: ביטאונים קטנים ושוליים, התוקפים את מוסכמות החברה, ועיתונים המוניים, המתחנפים לציבור ולמימסר, והרוגלים בכל המוסכמות. ה'מוסכמות' הן, בדרך כלל, לאומיות פרימיטיביות. והנה, העולם הזה תקף ותוקף מדי שבוע את המוסכמות המרכזיות של הקונסנזוס הלאומי, בתחומים החשובים ביותר, והוא עיתון המוני, המגיע לציבור גדול, ובו כמעט כל מקבלי ההחלטות במדינה ובחברה.

זאת בדיוק היתה מטרתנו לפני 37 שנים. ראינו את הבעייה וניסינו למצוא לה פיתרון ישראלי, מקורי.

כך נולד העולם הזה כפי שהוא כיום. על שני שערים, על חלקו "הכבד" וה"קל", החל במדור הנדון וכלה במדרוה של רחל המרחלת. עיתון של סקופים ושל כתבות עיוניות, של כותרות ותצלומים וכתביה רעננה.

העיתון הוא הסיגנון

מרביתם באחרונה לרבר על המהפכה הגדולה שחוללנו בעיתונות הישראלית. על השיטה העיתונאית החדשה שגיבשנו ושהפכה עתה נחלת כל העיתונים הטובים בארץ. על השפה העיתונאית החדשה שייצרנו. על המילים החדשות שהמצאנו, על השימוש בתצלום ובכותרת. על כך יש כיום תמימות דעים.

אבל מי שמדבר רק על כך, אינו מבין את העולם הזה, או שמתעלם מן העיקר בכוונה. אצלנו, האמצעי לא היה המסר. להיפך: המסר הוא שהוכתיב לנו את האמצעי.

המהפכה העיתונאית שחוללנו היא רק ביטוי חיצוני למהפכה המושגית העמוקה שביקשנו להחולל במדינה.

נכון, יצרנו שפה חדשה. שפה פשוטה, עניינית, נקיה ותיקנית. לא היינו זקוקים להצטעצעות ב"שיבושילשון אופנתיים". לא כתבנו סלאנג. כתבנו את השפה הפשוטה הטובה של אדם עברי מודרני.

לא הלכנו אחרי אופנות. כל כמה שנים נולדת בארץ אפנה חדשה, "עיתונות חדשה", המשמשת בכמה מילות סלאנג תורניות (כדרך כלל תוצרת צה"ל ובתייהסוחר). אך האופנות עוברות מן העולם, בעלי "העיתונות החדשה" נשכחים, והעולם הזה ממשיך כדרכו.

כי השפה שלנו אינה מלאכותית. לא המצאנו אותה כדי להרהים או להרשים בה. יצרנו אותה כדי להביע את אשר רצינו להביע.

אומרים ש"הסיגנון הוא האדם". זה נכון, אבל רק מפני שהאדם הוא הסיגנון. הסיגנון הוא הביטוי החיצוני של מהות האדם, וזה נכון שביעתיים לגבי עיתון.

מי שמחפש את מהות העולם הזה, אל יחפש אותו בסיגנון העיתונאי שלו. אל יחפש אותו גם בסקופים. שבהם נחרט שם העולם הזה בספר דיבריידימים של המדינה.

המהות האמתית של העולם הזה היא דווקא באותן כתבות שלא משכו תשומת לב מיוחדת, אותן כתבות אפורות כביכול, של עבודתנו היומיומית, שבהן עיצבנו שבוע אחרי שבוע, שנה אחרי שנה, את תמונת העולם של האדם הישראלי.

זהו העולם הזה.

סליחה, צדקנו

האם השפייע העולם הזה? כמה הוא השפייע? האם חולל את המהפכה המושגית שהוא ביקש לחולל? ובאיזו מידה?

קשה מאוד להשיב על שאלה זו ביושר, כי אין קניימיה ואין כליימיה. אחת מורכביותהשונה היא בהצגת שאלה נוספת: אילו ריעות של העולם הזה התקבלו? אילו התקבלו חלקיות? אילו לא התקבלו בכלל?

יש ריעות שלנו שנתקבלו עד כדי כך, שגם העיתונאי הנאנאלי ביותר בארץ חוזר עליהן כיום, מבלי לחוש כלל שאלה היו פעם ריעות מהפכניות מאוד.

למשל: מקומה של העיתונות בחברה הדמוקרטית, כזרוע הרביעית של החברה (לצד הזרוע המחוקקת, המבצעת והשפיטית).

יש ריעות שהתקבלו במידה רבה, על חלק גדול של הציבור. למשל: הצורך לשבור את הרודנות של מנגנונייהמפלגות, הצורך בחוקה כתובה, הצורך בהפרדת הרת מן המדינה, התרת ההפלות וההומור סכסואלית, המהפכה המוסרית ה"מיתרנית".

יש ריעות המתחילות זה עתה להתקבל, באיחור של דור. למשל: שישאלה היא מדינה מיוחדת, ושמוקמה במרחב שבו היא שוכנת. לפני 37 שנים היו אלה דברייכפירה.

יש ריעות שגם היום הן נחלתו של מעוועט קטן. למשל: שלא נגיע לעולם לשלום בלי הכרה במאוויים הלאומיים של העם הפלסטיני.

המרידה הזאת בקונסנזוס שמלפני שנותידור לא היתה מגיעה לאן שהגיעה — הרבה או מעט — לולא העולה השקטה, השקרנית, העיקבית, השבועית, של העולם הזה. ובוה ייחודו האמיתי.

אם היום מדברים "המרחב" (מילה אופיינית של העולם הזה), על הצורך להטיל ביקורת על שירותייהביטחון ("מנגנון החושך", כלשונונו בשעתו), על הצורך להכיר בקיומו של "העם הפלסטיני", על שבירת "ועדות המינויים" של המפלגות, על הפרדת הרת מן המדינה — אנו רואים בואת את תרומתנו ופרי עבודתנו.

אפשר לשאול גם אחרת: מה מכל זה היה קורא אל מלא היה קיים העולם הזה? הכל? מעט? שום דבר לא?

כאשר הסתובבתי בין 400 אלף איש והאשה שהשתתפו בהפגנה ההיסטורית אחרי טבח צברה ושאתילה, והסתכלתי בפני המפגינים, אנשי ישראל הטובה והיפה, שאלתי את עצמי: כמה מאלה התחנכו בידי העולם הזה מאז גיל 15? כמה מהם ינקו את מושגיהם הלאומיים והאנושיים משבועון זה, אף מבלי להיות מודעים לכך? (ואחריכך מחשבה שניה: כמה רוחים את העולם הזה כיום, כשם שנוצר מתבגר רוחה את הוריו?)

איננו מוכים בשיגעוןהגדלות, העולם הזה אינו פועל לברו. הוא חלק ממאבק על דמות המדינה,

"העולם הזה" בעיני שמואל בק הצעיר: ציור שהופיע בשבועון ב'19.5.1955

אחת ההשפעות הפועלות בחברה הישראלית. אך אין לנו גם שום צורך להצטנע יתר-על-המידה: מעטים מאוד הגורמים בציבור הישראלי הפר עלים בעיקביות כה רבה, מזה תקופה כה ארוכה, בסבלנות, בעקשנות, ברבקותבמשימה. אנחנו ממשכים להפריך כל שקר מוסכם, להעלות על סדריהיום הלאומי נושאים חדשים.

ואולי זהו המיבחן האמיתי: סדרהיום של מדינת-ישראל כיום הוא סדרהיום שאנחנו הע- לינו אותו. ריעותינו לא ניצחו לאורך כל החזית. במיגורים אחדים אף הובסנו. אך סדרהיום נשאר כפי שהעלינו אותו לפני שלושים, ועשרים ועשר שנים.

מי שאומר אחרי כל אלה, שהדבר היחיד שי עשה העולם הזה הוא לחולל מהפכה עיתונאית, מתעלם מן העיקר. המהפכה עמוקה לאין שיעור יותר.

אולי יבוא פעם דוקטוראנט חרוץ, יוציא מן הגינון את כל הוויכוחים הציבוריים שניהלנו במשך 37 השנים האחרונות וישאל, לאור הנסיון של היום: "כבמה מהם צדק העולם הזה?"

נרמה לי שגיגע לתוצאה מרהימה: כמעט גם זאת סיבה טובה לאיבה שמעורר העולם הזה בחוגים כה רבים.

הצד השני של המטבע

כל זה נוגע לרוח. מן הראוי להגיד כמה מילים על החומר.

מאבקה הבלתי-נלאה של המערכת לא היה אפשרי לולא ליווה אותו מאבקה הבלתי-נלאה של המינהלה. ואולי זהו המאבק ההירואי יותר.

העולם הזה היה מוחרם עליידי הרוב העצום של הכלכלה הישראלית, השייכת למיסר: המשק הממשלתי, הסוכנותי, ההסתדרותי, העי- רוני, וחלק גדול של המשק הפרטי (כביכול), התלוי בשילטון. בערכים של ימינו, שילמנו עבור מאבקינו מחיר שהגיע למיליונים רבים של דולארים, שאותם יכולנו להשקיע בפיתוח העיתון ובהרחבתו. החרם הזה נשבר רק חלקית וזמנית, וחזר בחלקו להיות כפי שהיה.

היו תקופות שבהן קיומו הכלכלי של העולם הזה היה בגרר נס — נס שהתאפשר תודות למי- סירות אוהרירוקוראיויקוני.

גם עכשיו אנחנו עיתון עני, המוקף בעיתונים המתקיימים על כספיהם של סוחריינשק וספסרי בורסה, הנתמכים עליידי חברות-ענק ומיפלגות, הקובעים את תוכנם.

מעולם לא התביישנו בכך שאנחנו עיתון עני. מותר לנו להתגאות בכך, כי זהו המחיר ששילמנו עבור עצמאותנו ומאבקינו. שילמנו אותו בהכרה מלאה ובכרזון, מתוך בחירה חופשית.

מעולם לא קיבלנו אף אגורה אחת ממוסד כלשהו, ממפלגה כלשהי, מבעליהון כלשהם. לא קיבלנו מיגרשייחנים מהממשלה ומהעירייה, כמו רוב העיתונים. לא הועברו לנו מתחת לשולחן עסקים המכניסים מיליונים.

להיות חלק מהעולם הזה — יש לזה מחיר. מחיר אישי. מעולם לא היו המשכורות של חבריי מערכת העולם הזה שוות למשכורות (עם ההטבות הסמויות הגולות עליהם) ברוב העיתונים האחרים. העולם הזה חי מהכנסותיו, ורק את ההכנסות הוא יכול לחלק למשתתפים בו.

היו חבריימערכת טובים שלא עמדו בפיתוי, כאשר עיתון אחר הציע להם משכורת כפולה. (יש עיתונים בארץ שלא העלו מתוכם מעולם אף עיתונאי חשוב אחר, אך שהתמחו ברכישת עיתונאים של העולם הזה, חניכי השבועון הזה.)

מעולם לא התייחסתי אל העולם הזה כאל רכוש, או כאל עסק מיסחרי. מעולם לא חילק העולם הזה דיווידנדים. אני מייחס אל השבועון הזה כאל מוסד ציבורי, שאני מפקד עליו כנאמן. במעמדי זה אני אחראי גם למאבקו הכלכלי, ואין הוא נופל בעיניי משאר המאבקים. חשיבותם של אנשייהמינהלה, שתפקידם זוהר פחות, אינו נופל מזה של חבריימערכת, המתפרסמים לעיתים באור- תיות גדולות.

יוצאי יחידת קומנדו

כן, "העולם הזה" נעשה עליידי בנייאראם, בשר ודם. במשך 50 השנים עברו גברים ונשים רבים במערכת העולם הזה. התחלופה היתה רבה, יחסית. בעיניי זאת היתה תופעה טבעית ובריאה כשלעצמה, ששמרה על נעוריה של המערכת. רבים מחבריי המערכת הנוכחיים לא היו אף כאשר קיבלתי לידו את האחיות לשבועון זה.

כמעט כל מי שעלה לגדולה במערכת זו התחיל את דרכו העיתונאית כאן. העיתונאים, הצלמים והקאריקטוריסטים בעליהשם, הפזורים כיום לאורכה ולרוחבה של העיתונות הישראלית, באו אלינו כצעירים מתחילים, צערו כאן את צעדיהם, למרו תוך כדי עשייה, בדרך של מעש ומישיגה.

כעורך, לא ניסיתי מעולם לכפות עליהם ריעות פוליטיות מסוימות. אף פעם לא היה קיים מיבחן אידיאולוגי או פוליטי כדי להתקבל למערכת זו. אולם השתדלתי כמיטב יכולתי לחזק בהם ערכים מסוימים, אנושיים ועיתונאיים.

קודם כל: נאמנות לאמת, נאמנות בלי פשרות. שנית, אהבת המיקצוע העיתונאי ומחוייבות עמוקה, כמעט קנאית, לחובתה של העיתונות לחשוף את האמת ולפרסמה. העיתונאות אינה עבודה. היא תפקיד. תפקיד חיוני לעצם קיומה של הדמוקרטיה.

שלישית, המחוייבות העמוקה לאידיאלים שלהם. אינני מאמין בעיתונאות ארישה, צינית, "ניט- רלית". אני מאמין בעיתונות לוחמת, במחוייבות העיתונאי לחברה שלו, לאידיאלים אנושיים, לאידיאלים ציבוריים.

נרמה לי שכל מי שהשתייך אייפעם למערכת זו — ויש מהם הנמצאים כיום בימינו ובשמאל, בעיתונאות ובחיים הפוליטיים — נושא בליבו משהו מן הרוח הזאת, רוח העולם הזה.

השבוע יתקיים אצלנו אירוע מיוחד-כמינו. נרמה לי שהוא מיוחד-כמינו לא רק בארץ, אלא בעולם. חבריימערכת יתכנסו יחד עם מי שהיו בעבר חברי מערכת העולם הזה, כדי לציין את יובל השבועון.

אין זה רגיל שעוברים-לשעבר של מערכת-עיתון יתכנסו כדי לחגוג את יובלו. לגבי עיתון רגיל, הדבר כלל לא יעלה על הדעת. כינוס של עוברים-בהווה — כוודאי זה טבעי. אבל עוברים-לשעבר? אנשים שפרשו מן המערכת?

הרבר מיוחד שבעיניי, מפני שהיוזמה לו לא באה מצד המערכת. היא באה מצד קבוצה של חבריי מערכת-לשעבר, מהם שעברו לעיתונים אחרים לפני קרוב ל-30 שנים.